

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veřejná správa

Katedra správní vědy a správního práva

Bakalářská práce

SPRÁVNÍ DELIKTY MLADISTVÝCH PACHATELŮ

Michaela Bártová

2014/2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Správní delikty mladistvých pachatelů zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

.....

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce JUDr. Petru Kolmanovi, Ph.D., za jeho ochotu, cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování mé práce.

Ráda bych také poděkovala svým rodičům za podporu, kterou mi v průběhu studia poskytli.

ABSTRAKT

Cílem mé práce na téma „Správní delikty mladistvých pachatelů“ je zhodnocení současné právní úpravy, která se zabývá správním trestáním mladistvých pachatelů za jimi spáchané správní delikty. V práci tuto úpravu srovnávám s úpravou trestního práva.

V první kapitole se čtenář seznámí obecně s pojmem správního práva trestního a užitím analogie ve správním právu, ke které se ve své práci uchyluji. Další kapitoly věnují vymezení správněprávní odpovědnosti mladistvého pachatele ve srovnání s odpovědností trestní. Za hlavní považuji dvě kapitoly věnované samotnému správnímu trestání mladistvých pachatelů z hlediska hmotného i procesního práva. Poslední kapitola je věnována psychologii osobnosti pachatele. Závěrem práce je zhodnocení současné právní úpravy a možné návrhy pro úpravu do budoucna.

ABSTRACT

The main goal of my Bachelor thesis „Administrative Offenses of Juvenile Offenders“ is to evaluate current legislation that is concerned with administrative punishment of youthful for administrative offenses committed by them. In thesis I compare this legislation with criminal law.

In the first chapter the reader is generally familiar with concept of administrative criminal law and the use of analogy in administrative law, to which I have recourse in my thesis. Another chapters deal with the administrative liability of juvenile offenders in comparison with criminal responsibility. As the main I consider two chapters devoted to administrative punishment of juvenile offenders in terms of substantive and procedural law. Last chapter is devoted to the psychology of personality offender. Conclusion of my thesis is evaluation of current legislation and possible suggestions for future modification.

KLÍČOVÁ SLOVA

Správní právo trestní, správní odpovědnost, správní trestání, správní delikt, mladistvý pachatel, správní sankce

KEYWORDS

Administrative criminal law, administrative liability, administrative punishment, administrative offense, juvenile offenders, administrative sanctions

OBSAH

Úvod	7
1. Správní právo trestní	9
1.1 Analogie ve správním právu trestním	10
2. Správněprávní odpovědnost	11
2.1 Charakteristika správněprávní odpovědnosti	11
2.2. Funkce správněprávní odpovědnosti	12
2.3. Odpovědnost mladistvého ve správním právu	12
2.3.1 Věková hranice odpovědnosti mladistvého pachatele	13
3. Správní delikty	16
3.1 Přestupek	16
3.2 Zvláštní ustanovení o mladistvých	18
4. Hmotněprávní specifika	19
4.1 Základní zásady ukládání správních sankcí mladistvým	19
4.1.1 Zásada legality	20
4.1.2 Zásada subsidiarity trestní represe	20
4.1.3 Zásada zákazu retroaktivity v neprospěch pachatele	20
4.1.4 Zásada přiměřenosti sankcí a individuálnímu přístupu k mladistvému	21
4.1.5 Zásada spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí	22
4.2 Sankce ukládané mladistvým pachatelům	22
4.2.1 Napomenutí	24
4.2.2 Pokuta	24
4.2.3 Zákaz činnosti	26
4.2.4 Propadnutí věci	27
4.2.5 Zákaz pobytu	27
4.3. Ochranná opatření ukládaná mladistvým pachatelům	28
4.3.1 Omezující opatření	28
4.3.2 Zabráení věci	29
5. Procesněprávní specifika	31
5.1 Procesní způsobilost mladistvého v řízení o přestupcích	32
5.2 Požadavek rychlosti řízení a ústního jednání	32
5.3 Ochrana soukromí mladistvého	33
5.4 Blokové řízení	34
6. Osobnost pachatele z hlediska psychologie	35
Závěr	38
Seznam použité literatury a zdrojů	40

1. Úvod

V dnešní době se čím dál častěji setkáváme s protiprávním jednáním mladistvých pachatelů. Určitě to není tím, že by se v minulosti mladiství pachatelé žádných deliktů nedopouštěli, dnes je však této problematice věnována mnohem větší pozornost. Domnívám se, že je to hlavně větší medializací soudních kauz i policejních vyšetřování, jak v televizi, tak i na internetu. Celkově je problematika páčání deliktů nezletilých pachatelů dlouhodobě velmi diskutovaným tématem také v odborných člancích. Na internetu si každý může přečíst vyjádření odborníků i laické veřejnosti a každý si svůj názor utváří sám. Ať už se to týká dlouho diskutovaného tématu snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých, nebo celkové úpravy a zpřísnění jejich trestání.

Nutno však podotknout, že hlavní pozornost je věnována trestným činům, které u mladistvých označujeme jako provinění. Páčání správních deliktů již taková pozornost věnována není, jelikož míra škodlivosti pro společnost není tak závažná, aby tomu ve vysílání či na internetu byl věnován patřičný prostor. Může to být i tím, že provinění mladistvých jsou převážně násilného či majetkového charakteru a to samozřejmě veřejnost zajímá. Oproti tomu, správní delikty jsou spíše porušením určitých pravidel, rozkazů a příkazů na úseku veřejné správy, a tudíž tomu od veřejnosti není věnována téměř žádná pozornost. Nemyslím si, že je to správně, jelikož některé správní delikty mohou být až na hranici s trestným činem.

Problematice správních deliktů mladistvých se odborná literatura téměř nevěnuje. Jediné správní delikty, které mají ucelenou právní úpravu, jsou přestupky, a to zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Mladistvým je zde však věnována zcela minimální pozornost. Odlišnost správní odpovědnosti a formy trestání od zletilých pachatelů je upravena zvláštním ustanovením, které dle mého názoru není zcela dostačující. Další odborná literatura se věnuje buď přestupkům obecně, nebo jiným správním deliktům nebo přímo proviněním mladistvých pachatelů.

Z tohoto důvodu jsem si vybrala správní delikty mladistvých pachatelů za téma své práce s cílem uceleně zpracovat tuto problematiku. V práci se budu uchylovat také k analogii k právu trestnímu, kde mladiství mají přímo zvláštním zákonem upravenou problematiku páčání deliktů, zde provinění. Vycházet tedy budu také ze zákona č.

218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže.

Svoji práci jsem rozvrhla do šesti kapitol. V první řadě stručně vymezím správní právo trestní a dále správněprávní odpovědnost mladistvého pachatele ve srovnání s trestní odpovědností. V další kapitole přiblížím správní delikty obecně a zaměřím se podrobněji na pojem přestupku. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na specifika právní úpravy mladistvých pachatelů z hlediska práva hmotného, analyzuji tedy blíže zásady, kterými je třeba se řídit v přístupu k mladistvému a také sankce a opatření, která lze mladistvému pachateli za spáchání přestupku uložit. V následující kapitole proberu specifika práva procesního, se kterými se setkáme v řízení s mladistvým pachatelem, určité procesní zásady a podmínky v řízení o přestupku. V poslední kapitole jsem zařadila pohled na osobu mladistvého pachatele z hlediska psychologie, protože si myslím, že psychika mladistvého hraje významnou roli v jeho počínání.

Základem mé práce je srovnání právní úpravy správněprávní odpovědnosti mladistvých pachatelů s právní úpravou trestní odpovědnosti z pohledu hmotného i procesního práva a také specifika odlišující trestání mladistvých od osob zletilých. Práce je psána převážně komparatistickou metodou. V práci vycházím z právního stavu ke dni 30. září 2015.

Hlavním cílem mé práce je ucelené zpracování tématu trestání mladistvých pachatelů za správní delikty, dále také zvážení otázky, zda je současná právní úprava správních deliktů mladistvých pachatelů dostačující, v čemž by mi analýza stávající právní úpravy měla pomoci nalézt odpověď.

1. Správní právo trestní

K vymezení pojmu správního práva trestního se prvně zaměřím na vysvětlení samotného správního práva a také trestního práva. „*Správní právo je ta část právního řádu, která upravuje veřejnou správu.*“¹ Předmětem správního práva jsou právní vztahy, které vznikají při výkonu veřejné správy. Jeho funkcí je tyto vztahy regulovat. Trestní právo je charakterizováno jako systém veřejnoprávních norem regulujících vznik, změnu a zánik trestněprávních vztahů. Trestní právo chrání práva fyzických i právnických osob a zabývá se otázkou viny a trestu za protiprávní jednání. V nejširším slova smyslu je účelem trestního práva ochrana veřejného řádu. Může být vykonáváno buď soudy, nebo správními orgány a podle toho se člení na trestní právo justiční, které je vykonáváno soudy, a trestní právo správní, které je vykonáváno správními orgány.

Názory starších autorů na obsah pojmů trestní správo správní a správní právo trestní se často lišily. Dokonce bývaly přímo protichůdné. Byl zde názor, že trestní právo správní je součástí trestního práva soudního, další, že trestní právo správní je součástí správního práva a nemá s trestním právem nic společného. Jeden z názorů byl také, že po obsahové stránce je trestní právo správní právem správním a po formální stránce je trestním právem.² Rozdíl mezi těmito termíny můžeme převážně spatřovat v tom, jaká stránka je zdůrazněna.

V pojmu trestní právo správní je kladen důraz hlavně na skutečnost, že je o vině a trestu rozhodováno prostřednictvím správních orgánů. Účelem trestních norem je ochrana společnosti a jejich hodnot před protiprávními činy. Naopak v pojmu správní právo trestní je kladen důraz na skutečnost, že tento právní obor je součástí správního práva. Vyjadřuje to, že veřejná správa má právo i povinnost trestat. Tato pravomoc správního trestání je součástí výkonu veřejné správy a slouží k prosazení a zajištění povinností spojených s výkonem veřejné správy. O trestných deliktech zde rozhodují správní orgány.

Ve své publikaci se Prášková přiklání spíše k užívání termínu trestní právo správní, které vychází z pojetí, že trestání je jen jedno a není důležité, zda jej vykonává soud nebo správní orgán.³ Já osobně se přikláním spíše k používání pojmu správní

¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 792 s. ISBN 978-80-7179-254-3. s. 15

² PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 446 s. ISBN 978-80-7400-456-8. s. 4

³ Tamtéž s. 5

právo trestní, jelikož si myslím, že lépe vystihuje smysl správního trestání ve veřejné správě. Správní právo trestní je tedy subsystémem správního práva.

Vedle pojmu správního práva trestního se lze v odborné literatuře setkat s pojmem „správní trestání“. Správní trestání označuje samotné oprávnění veřejné správy trestat, je tedy jejím projevem. Tudíž správní právo trestní je právním základem pro správní trestání.⁴ Správní trestání je činností veřejné správy sloužící k tomu, aby za porušení povinnosti následovala příslušná sankce.

1.1 Analogie ve správním právu trestním

Než se podíváme na používání analogie ve správním právu trestním, je nutné si vysvětlit, co to vůbec analogie je. Na tento pojem existuje řada náhledů, ale naprostá většina současných autorů vychází z toho, že analogie slouží k překlenutí mezer. Nejvyšší správní soud definoval analogii tak, že o ni půjde vždy, kdy se na určitou situaci, přímo právním předpisem neupravenou, užije ustanovení určitého právního předpisu, které na ni přímo nedopadá, ale které je svým obsahem nejbližší. Stanovuje zároveň i podmínky, za kterých je možné se k analogii uchýlit. První podmínkou je určitá mezera v zákoně, kterou je potřeba vyplnit. Další podmínkou pro užití analogie je to, že nesmí vést ani k újmě účastníka ani k újmě na ochraně hodnot veřejného zájmu.⁵ Vzhledem k tomu, že správní právo trestní, s výjimkou přestupkového práva, není jako celek kodifikováno, je nutné se uchýlit k analogii.

V souvislosti se správním trestáním se nejvyšší správní soud zabýval analogií již mnohokrát. Jelikož přestupkový zákon se problematice správního trestání mladistvých pachatelů a celkově jejich postavení nevěnuje dostatečně a upravuje ji pouze zvláštním ustanovením, uchyluji se ve své práci k analogii k právu trestnímu. V trestním právu je odpovědnost mladistvého pachatele upravena zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“)

⁴ BOHADLO, David. POTĚŠIL, Lukáš. POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. 206 s. ISBN 978-80-7400-413-1. s. 2

⁵ MATES, Pavel. Analogie ve správním právu trestním. *Jurisprudence*, 2011, roč. 20, č. 6, str. 43
Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.února 2011, sp. zn. 8 As 82/2010.

2. Správněprávní odpovědnost

Obecně se pojmem odpovědnost rozumí nést následky za své chování v případě, že nastane skutečnost daná zákonem. Právní odpovědností tedy rozumíme povinnost strpět a nést následky za porušení povinnosti. Tyto následky jsou označovány pojmem sankce a je to právě společný znak pro všechny druhy právní odpovědnosti. Vzhledem k tomu, že správní právo patří mezi samostatná právní odvětví, správněprávní odpovědnost chápeme jako konkrétní projev právní odpovědnosti.

2.1 Charakteristika správněprávní odpovědnosti

Správněprávní odpovědností rozumíme konkrétní specifický druh právní odpovědnosti obecně. Hlavním zvláštním znakem této právní odpovědnosti je, že je realizována správními orgány a je používána dle podmínek a potřeb veřejné správy. Pokud se setkáme s narušením společenských vztahů chráněných veřejným zájmem nebo s porušením povinností adresáta veřejné správy, tak zde přichází v úvahu správněprávní odpovědnost. Z toho vyplývá, že základem správněprávní odpovědnosti je protiprávní jednání subjektů správního práva, za které je možné ukládat správní sankce. Toto protiprávní jednání se označuje jako správní delikt, čímž se dostáváme k tomu, že správněprávní odpovědnost je odpovědností za správní delikty.

P. Průcha ve své publikaci uvádí: „*Toto pojetí správněprávní odpovědnosti je projevem tzv. sankční koncepce, resp. retrospektivního chápání právní odpovědnosti, podle níž odpovědnost vzniká a nastupuje teprve v důsledku porušení právní povinnosti a její uplatnění se projevuje v uložení sankce.*“⁶

Podstatou takovéto správněprávní odpovědnosti obecně je to, že pro narušitele právní povinnosti existují nepříznivé následky. Správněprávní odpovědnost spolu se sankcemi se vzájemně ovlivňují. Zatímco odpovědnost je zde povinnost snést nepříznivé následky, sankce sama o sobě spočívá právě v těchto nepříznivých následcích. Z toho vyplývá, že sankce můžeme ukládat pouze jako projev správněprávní odpovědnosti.

⁶ PRŮCHA, Petr. *Správní právo obecná část*. 8. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Doplněk a Aleš Čeněk, 2012, 427 s. ISBN 978-80-7239-281-0. s. 387

2.2 Funkce správněprávní odpovědnosti

Ve veřejné správě je správněprávní odpovědnost prostředkem k naplňování jejích základních funkcí. Úkolem správněprávní odpovědnosti je spolupůsobení s veřejnou správou při výkonu a realizaci cílů. „*Správněprávní odpovědnost při svém uplatňování signalizuje porušení práva a plní tak především funkci signalizační. Současně také lokalizuje porušení práva a plní tak funkci dozorovou a ochranou. Správněprávní odpovědnost v procesu své realizace zabezpečuje nerušený chod státní správy odstraňováním překážek a plní tak dále funkci preventivně výchovnou, částečně reparační a do jisté míry také funkci represivní.*“⁷

Dle mého názoru je rozhodně nejvýznamnější funkcí správněprávní odpovědnosti preventivně-výchovná funkce. Jelikož je správněprávní odpovědnost základem pro správní trestání za porušení povinností uložených normami správního práva, jejím smyslem je působení na narušitele právní povinnosti. Tím, že je pachateli za porušení povinností uložena sankce, mělo by to na něj působit jako preventivně-výchovný prostředek proti opakovanému spáchání činu. Pro bezproblémový chod veřejné správy je však každá funkce správněprávní odpovědnosti sama o sobě důležitá.

2.3 Odpovědnost mladistvého ve správním právu

Správněprávní odpovědnost mladistvého pachatele je potřeba odlišit od trestání zletilých osob. Hlavní rozdíly spatřujeme v jejich rozumovém, psychickém, mravním a také somatickém vývoji. Tyto skutečnosti je proto nutné zohlednit, a to jak z hlediska stránky materiální, tak z hlediska stránky procesní. V trestním právu je postup trestání mladistvých upraven speciálním zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Zákon zde rozlišuje dvě koncepte nahlížení na odpovědnost mladistvého.⁸ První koncepcí je tzv. relativní (podmíněná) trestní odpovědnost, která je závislá na dosaženém stupni intelektuálního a mravního vývoje mladistvého v době spáchání činu. Vychází z toho, že aby byl mladistvý trestně

⁷ PRŮCHA, Petr. *Správně právní odpovědnost se zaměřením na problematiku stíhání přestupků*. 1. vydání. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1988. s. 42

⁸ JELÍNEK, Jiří; MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1. 9. 2004*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5. s. 13-14

odpovědný, musí chápat své jednání. Druhou koncepcí je tzv. absolutní odpovědnost, která je charakterizována pevnou dolní věkovou hranicí určující její počátek. V trestním zákoně je tato hranice stanovena na patnáctý rok věku.

Na rozdíl od trestního práva v právu přestupkovém žádný speciální zákon vydán nebyl, proto problematiku týkající se mladistvých upravuje přímo zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „přestupkový zákon“). V ustanovení §5 přestupkového zákona je dáno negativní vymezení odpovědnosti za přestupek, které stanoví, že za přestupek není odpovědný ten, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku. Z toho vyplývá, že pachatelem přestupku může být osoba, která v době jeho spáchání již dovršila patnáctý rok svého věku.⁹ Z hlediska správního práva je tedy k dosažení odpovědnosti za protiprávní jednání brána dolní věková hranice 15 let. Stejně jako u práva trestního je toto ustanovení vykládáno tak, že odpovědnost nastupuje dnem následujícím po dni patnáctých narozenin.

2.3.1 Věková hranice odpovědnosti mladistvého pachatele

Velmi zajímavým tématem mi připadá poslední dobou hodně diskutovaná problematika snížení věkové hranice pro trestní odpovědnost mladistvých pachatelů, proto jsem se rozhodla ji ve své práci zmínit. Je to sice otázka práva trestního, ale myslím, že by bylo zajímavé se nad ní zamyslet i z hlediska práva správního. Je to již několik let, co se projednávalo snížení věkové hranice z patnáctého roku věku na čtrnáctý rok. Byly zde protichůdné názory.

Zastánci snížení věkové hranice poukazovali na fakt, že se zvyšuje množství kriminality páchané dětmi do patnácti let. Také zazněly argumenty, že někteří vyspělejší jedinci věděli, že páchají protiprávní čin, avšak spoléhali se právě na to, že nejsou trestně odpovědní. Je však dosti možné, že tyto názory plynuly z osobní negativní zkušenosti, jelikož často na agresivitu mladistvých upozorňovali pracovníci ve školství, nebo také z velkého množství mediálních kauz. Média v dnešní době informují téměř o každém provinění mladistvých pachatelů, nicméně to neznamena, že kriminalita mladistvých takto závratným způsobem roste. Je to spíše způsobeno tím, že v minulosti

⁹ ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7. s. 23

tolik informací přístupných skrz média nebylo, tudíž o nich veřejnost nebyla takto informována.

Je zde totiž také názor odborníků, že není nutné věkovou hranici snižovat. Podle statistických údajů Policejního prezidia ČR byl sice zaznamenán nárůst trestných činů spáchaných mládeží, ale to převážně v letech 1990-1993. Od roku 1997 můžeme u mladistvých sledovat pokles protiprávního jednání.¹⁰

Na základě těchto rozporů a diskuzí byl proveden kriminologický výzkum na zjištění názoru odborné veřejnosti, co se snížení věkové hranice trestní odpovědnosti týče. Vzorek dotazovaných odborníků tvořili soudci okresních soudů pro mládež, státní zástupci specializující se na protiprávní činy mládeže a další osoby pracující s mladistvými delikventy.¹¹ Odborníci byli dotazováni na názory ohledně snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů. Např. jaký názor mají na dopad tohoto snížení, zda by bylo přínosné, či naopak, nebo zda by se snížením věkové hranice dosáhlo snížení dětské delikvence apod.

Z výzkumu vyplývá, že převážná většina dotazovaných je pro zachování stávající dolní věkové hranice. Časté argumenty byly, že tato hranice vzhledem k ukončení povinné školní docházky odpovídá mravnímu a rozumovému vývoji jedince. Menší část však byla pro snížení dolní věkové hranice na 14 let a jako argumenty uváděli, že v tomto věku je mladistvý dostatečně rozumově vyspělý na to, aby si byl svého jednání vědom. Stejně tak upozorňovali na rostoucí agresivitu mládeže a dětí mladších 15 let. K tomuto názoru se však velmi pěkně a výstižně vyjádřila pí. Válková ve svém příspěvku právě ke snížení věkové hranice, kde poukazuje na to, jak lze s dětskou delikvencí pracovat v rámci závažných činů jinak trestných.¹² Zákon upravuje opatření výchovného charakteru, která lze ukládat dětem mladším 15 let v případě, že se dopustí činu jinak trestného. Jedná se např. o dohled probačního úředníka nebo zařazení do vhodného terapeutického programu. Není tedy možné tvrdit, že dítě do 15 let není možné postihnout.

I přes argumenty odborníků se osobně přikláním ke snížení dolní věkové hranice. Přijde mi zajímavé zvážit to, pokud by došlo ke snížení hranice trestní

¹⁰ VÁLKOVÁ, Helena; HULMÁKOVÁ, Jana. *Odborníci: Hranici trestní odpovědnosti není nutné snižovat*. idnes.cz [online]. Publikováno 7. 10. 2008 [cit. 16. 8. 2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odbornici-hranici-trestni-odpovednosti-neni-nutne-snizovat-prt-/zpr_archiv.aspx?c=A081003_114748_kavarna_bos

¹¹ ZEŽULOVÁ, Jana. Několik poznámek k výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže.“ *Státní zastupitelství*, 2011, roč. 9, č. 1-2, s. 50

¹² VÁLKOVÁ, Helena. 15-14-15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 15. s. II.

odpovědnosti mládeže, zda by se zároveň snížila hranice odpovědnosti mladistvého i ve správním právu nebo by zůstala zachována. Já si myslím, že ve správním právu by snížení věkové hranice mělo smysl, jelikož se přikláním k názoru, že ve 14 letech je jedinec dostatečně vyspělý na to, aby dokázal pochopit a ovládnout své jednání. Hlavně zde není institut jako v trestním právu - čin jinak trestný, takže pokud správní delikt spáchá osoba mladší 15 let, není za něj trestně odpovědná, jelikož je považována za dítě. Navrhovala bych v řízení odborný postup jako je tomu v právu trestním. Ke zjištění mravního a rozumového vývoje jedince by byl přizván znalec z oboru psychologie a znalec z oboru psychiatrie, kteří by učinili patřičný závěr o duševní zralosti mladistvého. Pokud by tedy jedinec ve věku 14 let spáchal správní delikt a byl si zcela vědom, co svým jednáním způsobuje, byl by za něj trestně odpovědný.

3. Správní delikty

Vzhledem k tomu, že pojem správní delikt není legálně definován, nauka správního práva ho používá jako souborný pojem zahrnující jednotlivé druhy správních deliktů, které se v platné právní úpravě vyskytují.¹³ Jak jsem již výše zmínila, správní delikt je základem správněprávní odpovědnosti. Aby se jednalo o správní delikt, musí být porušena nějaká právní povinnost vyplývající z normy správního práva. Obecně se tedy správním deliktem rozumí protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem a s nímž zákon spojuje hrozbu sankcí trestní povahy ukládané v rámci výkonu veřejné správy. Hlavním znakem jakéhokoliv deliktu, čili i správního deliktu, je právě protiprávnost.

V našem právním řádu není správní delikt jednotnou kategorií, rozlišujeme více druhů správních deliktů. Rovnou můžeme vycházet obecného vymezení správního deliktu. Hovoříme o protiprávním jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem a právě rozdílnost těchto znaků je základem pro jejich členění. Správní delikty se od sebe odlišují zejména subjektem deliktu a jeho postavením, znakem zavinění a účelem sankce. Na základě těchto znaků ve správním právu rozdělujeme správní delikty na přestupky a jiné správní delikty. Do kategorie jiných správních deliktů se řadí jiné správní delikty fyzických osob, správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob, správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty.

Ve své práci se však věnuji správním deliktům mladistvých pachatelů, takže se zaměřím na delikty jimi páchané, tedy přestupky.

3.1 Přestupek

Přestupky jako jediné ze správních deliktů mají zakotvenou právní úpravu zákonem přestupcích. Dle ustanovení §2 odst. 1 přestupkového zákona je přestupek zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.¹⁴

¹³ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 792 s. ISBN 978-80-7179-254-3. s. 423

¹⁴ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 2.

Zákon nám tedy vymezuje pojem přestupku pozitivně i negativně, díky čemuž jej můžeme snadno odlišit od ostatních správních deliktů. Z definice vyplývá, že zavinění je nezbytnou podmínkou pro naplnění skutkové podstaty přestupku. Také je v definici vymezen pomocí jeho materiálních a formálních znaků. Tyto znaky jsou vzájemně propojeny, musejí být naplněny současně, takže pokud by jeden ze znaků chyběl, nedá se jednání označit za přestupek.

Za materiální znak přestupku je považována společenská škodlivost. V zákoně je tento znak vyjádřen v ustanovení § 2 odst. 1 jako jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti. Je to právě společenská škodlivost, která od sebe odlišuje druhy deliktů v případě, že se jejich formální znaky překrývají. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku konstatoval, že materiální znak je naplněn tehdy, pokud byl zaviněným jednáním porušen zájem společnosti.¹⁵

U formálních znaků přestupku rozlišujeme obecné znaky a znaky skutkové podstaty. Mezi obecné znaky patří např. věk, přičetnost, zavinění a jsou tedy společné všem přestupkům. Oproti tomu typové znaky nám pomáhají od sebe odlišit jednotlivé přestupky, současně je také charakterizují a konkretizují.¹⁶ Obě skupiny těchto znaků jsou stanoveny jak v obecné části, tak i ve zvláštní části zákona o přestupcích.

Skutkovou podstatu přestupku můžeme vymezit jako souhrn typových znaků přestupků určitého druhu, jimiž se od sebe jednotlivé přestupky odlišují. Znaky skutkové podstaty jsou uvedeny v zákoně o přestupcích, který jako jediný obsahuje jak obecnou, tak zvláštní část a tyto znaky je nutné hledat v obou částech zákona. Skutkovou podstatu každého přestupku můžeme charakterizovat čtyřmi základními znaky, mezi které patří objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. V případě, že by chyběl kterýkoli z nich, nedojde k naplnění skutkové podstaty přestupku.

Objekt skutkové podstaty lze vymezit jako společenské vztahy, které jsou chráněny zákonem a proti nimž směřuje společensky nebezpečné jednání. Objektivní stránka je charakterizována protiprávním jednáním, jeho škodlivým následkem a kauzálním nexem, tj. příčinným vztahem mezi nimi.¹⁷ Jednání tedy bude vždy spočívat v porušení určité právní povinnosti, ať už je to jednání úmyslné či přestupek z nedbalosti.

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 6 As 65/2004

¹⁶ MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 180 s. ISBN 978-80-7400-357-8. s. 27-28

¹⁷ Tamtéž s. 34

Důležité je vymezení subjektu přestupku. Subjektem přestupku je osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky přestupku a může to být výhradně fyzická osoba. Předpokladem postavení subjektu je jeho způsobilost k právní odpovědnosti. V přestupkovém zákoně je jasně dána podmínka, že za přestupek není odpovědný ten, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnácti let, nebo ten, kdo spáchal přestupek ve stavu nepřičetnosti, pokud se do tohoto stavu nepřivedl sám. Posledním znakem je subjektivní stránka, která je u každého deliktu představována právě zaviněním, které, jak jsem již výše uvedla, je podmínkou pro naplnění skutkové podstaty.

3.2 Zvláštní ustanovení o mladistvých

Z ustanovení § 19 přestupkového zákona se dozvídáme, že při posuzování přestupku osoby, jež v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku („mladiství“), se přihlíží ke zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži. Zvláštní ochrana je mladistvým zaručena přímo čl. 32 v LPS.¹⁸ Zákon vyjadřuje tuto zvláštní péči právě ustanovením o mladistvých, která mají zabezpečit více výchovné než sankční působení jejich postihu za přestupek a jejich náležitou ochranu v řízení o přestupku. Stanovuje tím správnímu orgánu speciální pravidla o zacházení s mladistvými v řízení o přestupku, při ukládání sankcí apod.

V dalších kapitolách se zaměřím právě na speciální úpravu pro mladistvé pachatele, která je bohužel v přestupkovém zákoně velice stručná a budu tedy i vycházet ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

¹⁸ JEMELKA, Luboš. VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkovém řízení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 534 s. ISBN 978-80-7400-355-4. s. 102

4. Hmotněprávní specifika

Co se týče hmotněprávní úpravy správních deliktů mladistvých pachatelů, je zakotvena v přestupkovém zákoně a je vymezena pouze zvláštním ustanovením o mladistvých, které jsem již výše zmínila. Jedná se hlavně o vymezení osoby mladistvého. Kladen je důraz na to, koho můžeme za mladistvého považovat. Dále je zde zmíněna zvláštní péče, kterou by společnost měla mladistvým věnovat, a sankce, které je možné mladistvému udělit. Jak již výše uvádím, zvláštní péče a ochrana mladistvým je zaručena přímo ústavou. Je tedy opravdu nutné brát ohled na specifické vlastnosti mladistvého. V následující kapitole se zaměřím přímo na zásady ve správním trestání mladistvých pachatelů a sankce, které jim mohou být uloženy.

4.1 Základní zásady ukládání správních sankcí mladistvým

Zásadám k jednání s mladistvými pachateli se věnuje velké množství dokumentů jak v právu vnitrostátním, tak i mezinárodním. Za zmínku stojí dokument OSN – Úmluva o právech dítěte, kde jsou vymezeny určité zásady přístupu k mladistvým pachatelům, práva a povinnosti dítěte a rodičů, ale také pohled na mladistvého jako na pachatele neboli obviněného a přímo daná pravidla, která se musejí dodržovat v řízení s mladistvým pachatelem.

Dalším mezinárodním dokumentem je Doporučení č. 11 z roku 2008 Výboru ministrů členským státům o evropských pravidlech pro mladistvé pachatele, na něž se vztahují sankce nebo opatření.¹⁹ Zde je hned v základním rozdělení upraveno, jak přistupovat k mladistvému pachateli, že je nutné brát ohled na jeho práva a že sankce uložené mladistvému by měly mít více výchovný a preventivní charakter než sankční. Pokyny také vymezují pravidla, kdo může uložit mladistvému sankci, za jakých podmínek a jakým způsobem. Vlastní zásady správního trestání zaměřené na mladistvé pachatele však upraveny nejsou. Ani správní řád ani přestupkový zákon zvláštní zásady a principy nedefinuje. Bude tedy nutné analogicky užít principy správního trestání a také základní zásady dle ZSVM.

¹⁹ COUNCIL OF EUROPE. *Recommendation CM/Rec (2008)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures*. [online]. wcd.coe.int, 5.12.2008. [cit. dne 16.08.2015]. Dostupné na: <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1367113&Site=CM>>.

4.1.1 Zásada legality

Hlavní zásadou pro veřejnou správu je zásada zákonnosti. Čl. 2 odst. 3 Úst. a čl. 2 odst. 2 LPS stanoví, že státní moc může být uplatněna jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon. Tato zásada požaduje, aby správní orgány postupovaly podle právních předpisů. Správní řád obsahuje ustanovení § 2 odst. 1, které stanoví, že správní orgán postupuje v souladu se zákony a ostatními právními předpisy.

Speciálním projevem zásady zákonnosti je princip *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*.²⁰ Znamená to, že není správního deliktu a správního postihu, aniž by to zákon výslovně stanovil. Sankcionovat lze tedy pouze jednání, jehož znaky jsou vyjádřeny v zákoně prostřednictvím skutkové podstaty a lze uplatnit pouze takový systém sankcí, jež stanovuje zákon. Dodržování této zásady je velmi důležité. Vzhledem k tomu, že skutkové podstaty správních deliktů jsou v zákoně vymezeny, pachatel ví, čeho se dopouští a jaká sankce ho čeká.

4.1.2 Zásada zákazu retroaktivity v neprospěch pachatele

Tato zásada vyjadřuje pravidlo, kdy se na spáchaný přestupek užije právní úprava platná v době spáchání tohoto činu. Výjimkou je však situace, pokud je pro pachatele pozdější právní úprava příznivější. Na mladistvé v tomto případě pamatuje přímo ZSVM v ustanovení § 3 odst. 1, které stanoví, že nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán.²¹ Ve správním právu by se to týkalo mladistvého, který spáchal přestupek v době, kdy nebyl označen za protiprávní jednání, tudíž by nebylo možné jej soudit v případě, že by se čin přestupkem stal na základě nabytí nového právního předpisu.

4.1.3 Zásada subsidiarity trestní represe

Zásadou subsidiarity trestní represe je vyjádřen požadavek, aby správní trestání bylo uplatňováno jen za stanovených podmínek a v nezbytném rozsahu. Sankce by se

²⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 446 s. ISBN 978-80-7400-456-8. s 49-53

²¹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 3.

tedy měly ukládat až ve chvíli, kdy není možné dosáhnout nápravy mírnějšími prostředky. Podle této zásady můžeme říct, že nejdříve by měl správní orgán využít k nápravě ochranné opatření a až potom právní sankce. Přímo v přestupkovém zákoně se setkáváme s ustanovením § 11 odst. 3, které stanoví, že lze od uložení sankce v rozhodnutí o přestupku upustit, jestliže k nápravě pachatele postačí samotné projednání přestupku.²² Velmi často zasahuje správní sankce do majetkových práv subjektů, což může vyvolat negativní důsledky. Zvláště v případech, kdy je pachatelem mladistvý, je tato zásada přínosná. U mladistvých pachatelů jde spíše o zabránění opakování páchaní přestupku, než o samotné potrestání. Sankce by tedy měla být použita jako krajní prostředek. V přestupkovém zákoně jsou stanoveny sankce, ale také právě opatření, která mohou být uložena mladistvému za spáchaný čin, takže dle mého názoru je zde zásada využita.

4.1.4 Zásada přiměřenosti sankcí a individualizace přístupu k mladistvému

Při ukládání sankce se musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno. Je třeba přihlídnout k jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, ale také i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům. Tuto zásadu zakotvuje jak přestupkový zákon v § 12, tak ZSVM v § 3 odst. 3. Zásada přímo vyjadřuje potřebu zvláštní péče, kterou je třeba v celospolečenském zájmu mládeži věnovat.²³

Tato zásada je v přístupu k mladistvému zcela zásadní. Je vždy potřeba přistupovat individuálně ke každému pachateli. Jak je již výše zmíněno, správní sankce by měly mít převážně výchovný charakter, aby se zabránilo recidivě, je tedy velmi důležité podle osobnosti pachatele zvolit sankci přiměřenou. Např. pokud je mladistvý již sám výdělečně činný, bude na něj mít pokuta zcela jiný účinek, než na pachatele, který je finančně stále závislý na rodičích. Další příklad může být mladistvý pachatel, jehož mravní a rozumový vývoj neodpovídá skutečnému věku. U takového jedince je možné, že vůbec neví, že se dopouští přestupku a nevhodná sankce by jistě nevedla k zabránění recidivě.

²² BOHADLO, David. POTĚŠIL, Lukáš. POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. 206 s. ISBN 978-80-7400-413-1. s. 24-25

²³ JELÍNEK, Jiří; MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1. 9. 2004*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5. s. 10

S touto zásadou v ustanovení § 3 odst. 3 ZSVM zmiňuje také zásadu zákazu diskriminace z důvodu politického, národnostního, sociálního nebo náboženského smýšlení mladistvého.

4.1.5 Zásada spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“)

K posílení ochrany mladistvého byl zaveden institut spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Díky této spolupráci jsou vytvořeny speciální podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí tak, aby bylo včas reagováno na potřeby mladistvého.

Přijetí ZSVM mělo pozitivní vliv i na Policii České republiky. V rámci Policie došlo k budování samostatných oddělení, které se specializují na problematiku mravnostní protiprávní činnosti páchané dětmi a mladistvými. *„Zákon přímo určil, že problematikou dětí se musí zabývat policisté specialisté, kteří musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. V praxi to znamená, že velitel útvaru policie vybere z řad pracovníků SKPV policisty, které určí jako specialisty na uvedenou problematiku.“*²⁴ Policisté specialisté jsou průběžně vzděláváni a školeni.

Celkově tedy přijetí zákona prohloubilo spolupráci OSPOD s dalšími orgány, které působí v oblasti ohrožených dětí a mladistvých, s policií, s psychiatry i s dětskými psychology. Tímto způsobem se chce docílit předcházení protiprávní činnosti mladistvého do budoucna.

4.2 Sankce ukládané mladistvým pachatelům

Na státní správu jsou kladeny požadavky, aby řádně a efektivně plnila své úkoly. Proto je potřeba, aby orgány státní správy měly k dispozici prostředky takové, díky nimž mohou zajistit její bezproblémový chod. V souvislosti s plněním a realizací svých funkcí musí mít státní správa možnost postihovat protiprávní jednání, která porušují administrativní příkaz či zákaz. Je to právě správněprávní sankce jako jedna z právních záruk zákonné realizace norem správního práva, která se dostaví v případě, že byla porušena právní povinnost.

²⁴ KOLÁŘOVÁ, Alena; MACHUTA, Jan: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu Policie ČR Krajského ředitelství hl.m. Prahy*. [Systém ASPI] StZ. - Státní zastupitelství [cit. 2015-09-22]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Nejčastěji je pojem sankce spojován s právní odpovědností. Jak jsem již výše uvedla, podstatou správněprávní odpovědnosti obecně je to, že spočívá v povinnosti snést zákonem stanovenou újmu v případě, že nastane zákonem stanovená skutečnost. Právě tato povinnost snést újmu, popř. újma sama o sobě je sankcí.²⁵

Správní orgán může sankce ukládat za splnění určitých podmínek stanovených v přestupkovém zákoně. Kritéria pro určení závažnosti přestupku a pro určení druhu a výměry sankce jsou taxativně vyjmenována v § 12 přestupkového zákona. Při posuzování závažnosti spáchání přestupku je nutné brát v potaz hlavně způsob spáchání přestupku, např. zda byl spáchán konáním nebo opomenutím, a také míru zavinění. Dále také zjistit následky přestupku, okolnosti, za nichž byl přestupek spáchán, např. pod vlivem tíživých osobních problémů. A v neposlední řadě přihlídnout k pohnutkám pachatele a samotnou osobu pachatele.²⁶

Smyslem a účelem sankce je určité způsobení újmy pachateli, aby nepáchal protiprávní jednání, a když už jej spáchá, aby jej neopakoval. Při stanovování sankce je nutné, aby byla přiměřená spáchanému činu. U mladistvého pachatele je o to více nutné, aby správní orgán zohlednil jeho věk, rozumový a mravní vývoj, majetkové poměry i sociální zázemí, ze kterého pochází. Je tedy třeba, aby sankce byla v takové výši, aby si mladistvý byl schopen svoje protiprávní jednání uvědomit a aby jej v budoucnu neopakoval, ale zároveň aby jej nějak významně neohrozila na dalším vývoji a začlenění do společnosti. Pokud by sankce byla příliš přísná nebo naopak málo přísná, je možné, že by to na mladistvého pachatele mohlo mít negativní účinek právě v podobě recidivy.

Za přestupek mohou být uloženy pouze sankce stanovené zákonem o přestupcích nebo jiným zvláštním zákonem. Současná právní úprava nevymezuje přímo pouze sankce určené mladistvým pachatelům, proto pro ně platí sankce uvedené v přestupkovém zákoně obecně. Zde se využívá pravidlo, že pokud zvláštní zákon neupravuje sankce za správní delikty, užije se obecná část zákona. Pokud zákon nestanoví jinak, lze za každý přestupek uložit napomenutí, pokutu, zákaz činnosti, propadnutí věci a zákaz pobytu.

²⁵ POKORNÁ, Jarmila. *Sankce a výkonné orgány obchodních společností*. Law.muni.cz [online]. Publikováno v Brně, 2009 [cit. 23.8.2015]. Dostupné z:

http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/omezenost_sankci/Pokorna_Jarmila_1232.pdf

²⁶ Rozsudek nejvyššího správního soudu ze dne 13. prosince 2004, 7 As 43/2004-51

4.2.1 Napomenutí

Napomenutí je nejmírnější sankcí, která může být na základě zákona o přestupcích udělena. Svou podstatou je prostředkem morálního donucení a má především výchovnou funkci. V praxi se napomenutí ukládá tam, kde správní orgán shledá, že se nejedná o závažné jednání, nicméně zcela bez sankce pominout nelze.

Napomenutí lze projednat v řádném řízení o přestupcích i v řízení příkazním. Pokud jde o řízení blokové, z ustanovení § 84 odst. 1 přestupkového zákona vyplývá, že v něm napomenutí uložit nelze.²⁷

Co se mladistvých týče, já osobně neshledávám napomenutí jako dostačující sankční prostředek. Vzhledem k tomu, že má napomenutí působit hlavně výchovně a preventivně, tak jeho cílem je, aby si pachatel uvědomil škodlivost jeho jednání pro společnost. Myslím si, že tato sankce může být dostačující pouze u mladistvého pachatele, který spáchal přestupek nijak extrémně společensky škodlivý poprvé, např. v rámci mladistvé nerozvážnosti nebo z donucení svého okolí, a svého činu opravdu lituje. Zde nejspíš napomenutí jako sankce splní svůj účel. V opačné situaci, kdy mladistvý neprojeví žádnou lítost a třeba to ani není poprvé, co se před správním orgánem ocitne, rozhodně nebude napomenutí plnit svůj účel. Takový pachatel by si z napomenutí podle mě do budoucna vzal maximálně to, že mu podobné jednání opět „projde“ a bude tolerováno.

4.2.2 Pokuta

Pokuta je nejfrekventovanější sankcí, kterou lze uložit za každý přestupek. Má apelovat na pachatele tak, aby se v budoucnu přestupku nedopustil, takže nahrazení způsobené škody není prioritním účelem. Pokuta je zásahem do majetkové sféry pachatele, takže ji na rozdíl od napomenutí opravdu pocítí. Musí být přiměřeně stanovena tak, aby si pachatel uvědomil škodlivost svého jednání, ale zároveň musí být přihlédnuto k jeho majetkovým poměrům, aby pokuta neměla likvidační charakter. *„Likvidační pokutou přitom rozšířený senát rozumí sankci, která je nepřiměřená osobním a majetkovým poměrům pachatele deliktu do té míry, že je způsobilá mu sama*

²⁷ ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7. s. 181

o sobě přivodit platební neschopnost.“²⁸ Právě u pokuty je tedy velice nutné, aby správní orgán měl dostačující informace o osobě pachatele. Pokud má pokuta za správní delikt naplnit svůj účel, musí být citelně znát v majetkové sféře pachatele. Správní orgán tak musí zvolit pokutu i tak, aby nebyla příliš nízká, a tím pádem by na pachatele neměla sankční účinek. Je zde však prostor pro uvážení pouze v rámci zákonem uvedené výše. Pokud je v zákoně stanovena dolní či horní hranice pokuty, nesmí je správní orgán překročit. Při uložení pokuty je dále správní orgán povinen uvést v odůvodnění rozhodnutí jaké okolnosti hrály roli při vymezení výše dané sankce.

Podle ustanovení § 13 přestupkového zákona je obecná výše horní hranice pokuty stanovena do 1000 Kč, nestanoví-li zvláštní část zákona o přestupcích nebo jiný zákon pokutu vyšší. Obecná horní hranice pokuty však není příliš častá, a tak přímo zákon o přestupcích uvádí i maximální částky pokut ve výši od 2000 Kč do 100 000 Kč.²⁹ Dále je zde uvedeno, že v blokovém řízení lze uložit pokutu do 1000 Kč, pokud tento zákon nebo jiný zákon nepřipouští uložit v takovém řízení pokutu vyšší, a v příkazním řízení do 4000 Kč.

Ze zvláštního ustanovení o mladistvých vyplývají určitá specifika, co se ukládání pokut týče. Horní hranice pokuty u mladistvého se snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být vyšší než 2000 Kč. V blokovém řízení lze mladistvému uložit pokutu do výše 500 Kč. Jedině v případě, kdy tento nebo zvláštní zákon připouští v blokovém řízení uložit pokutu vyšší než 1000 Kč, je možné mladistvému uložit pokutu až do výše 1000 Kč.³⁰ Zde se dle mého názoru nabízí otázka, zda vůbec pro mladistvého pachatele má pokuta nějaký sankční účel. Ve většině případech ještě mladistvý není výdělečně činný, takže za něj pokutu hradí rodiče. Tím pokuta ztrácí v tomto případě svůj výchovný účel a zůstává na rodičích, jakým způsobem se k chování mladistvého postaví. Pro výdělečně činné mladistvé by pokuta mohla mít dostatečný preventivní význam proti recidivě. Proto si myslím, že by bylo vhodné stanovit podobnou podmínku, jako ukládá ZSVM, že peněžité opatření lze mladistvému uložit pouze v případě, že již je samostatně výdělečně činný, samozřejmě i s tím, že majetkové poměry mladistvého tomu musí odpovídat.

²⁸ Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 20.4.2010, sp. Zn. 1 As 9/2008 - 133

²⁹ MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 180 s. ISBN 978-80-7400-357-8. s. 82

³⁰ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 19

4.2.3 Zákaz činnosti

Jednou z dalších sankcí, které je možné za přestupek uložit je zákaz činnosti. Z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu vyplývá, že zákaz činnosti je sankce omezující povahy, jejímž hlavním smyslem je zabránit pachateli přestupku v recidivě.³¹ Jedná se zde o velmi závažný zásah do právního postavení osob, neboť jejím uložením se odnímá pachateli možnost vykonávat určité povolání, resp. činnost.

Zákaz činnosti lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí. Nejčastější případ je uložení sankce zákazu činnosti společně s pokutou. Na rozdíl od pokuty, kterou správní orgán může uložit za každý přestupek, zákaz činnosti je možné uložit pouze za přestupky, u kterých je tato sankce výslovně uvedena ve zvláštní části přestupkového zákona nebo v jiném zákoně. Obecně platí, že pokud ve zvláštní části přestupkového zákona není stanoveno jinak, lze zákaz činnosti uložit nejdéle na dva roky.

Podmínkou pro uložení zákazu činnosti je, že musí jít o činnost, kterou pachatel vykonává v pracovním nebo jiném obdobném poměru, nebo k níž je třeba povolení nebo souhlasu státního orgánu, a spáchal-li pachatel přestupek touto činností nebo v souvislosti s ní.³² Jedná se tedy o přestupky, které jsou spáchány při výkonu kvalifikovaných činností a ohrožují či porušují zájem chráněný zákonem. Jako příklad jsou nejčastější dopravní přestupky, kde se uloží zákaz činnosti k řízení motorového vozidla.

Zvláštní úprava zde opět platí pro uložení této sankce mladistvým. Zákaz činnosti se mladistvému může uložit nejdéle na dobu jednoho roku, a to pouze za podmínky, že výkon této sankce nebude bránit jeho přípravě na povolání. Pokud tedy mladistvý studuje např. obor automechanika, nemůže mu být za dopravní přestupek uložen zákaz činnosti, jelikož by to znamenalo bránění jeho přípravě na povolání.

Pachatel může zažádat o upuštění od výkonu zbytku sankce po uplynutí poloviny doby, na kterou byl zákaz činnosti vystaven. Podmínkou pro toto upuštění je však to, že pachatel musí prokázat způsobem svého života, že další výkon sankce není potřebný. Návrh na upuštění od výkonu zbytku sankce může za mladistvého podat buď jeho zákonný zástupce, nebo OSPOD.

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13.8.2008 sp. Zn. 9 As 7/2008 - 77

³² JEMELKA, Luboš. VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkovém řízení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 534 s. ISBN 978-80-7400-355-4. s. 80

4.2.4 Propadnutí věci

Účelem sankce propadnutí věci je omezit pachateli možnost touto věcí páčání dalších přestupků a také zajistit, aby pachatel nemohl mít ze svého protiprávního jednání prospěch. Může být uložena samostatně nebo s jinou sankcí. Aby se mohlo jednat o propadnutí věci, je třeba, aby šlo o věc, která je individuálně a samostatně určená. Ustanovení § 15 odst. 1 přestupkového zákona stanovuje podmínky, za kterých lze tuto sankci uložit. Základním předpokladem je to, že věc musí náležet pachateli. Dále se zkoumá, zda byla věc k přestupku užita, určena nebo zda byla přestupkem získána.³³ Při vydání rozhodnutí o uložení sankce propadnutí věci tedy musí mít správní orgán jasně prokázané, že věc zcela náleží pachateli, že je jejím vlastníkem. Také ji musí dostatečným způsobem konkretizovat a identifikovat, aby nemohlo dojít k záměně s věcí jinou.

Správní orgán je při rozhodování o propadnutí věci povinen zohlednit, zda není hodnota věci v nápadném nepoměru k povaze přestupku. Je důležité vzít v potaz nejen závažnost přestupku, ale současně také majetkové poměry pachatele. Hodnota propadlé věci proto nesmí být vysoká tak, aby způsobená majetková újma odporovala účelu sankce a postihovala pachatele neúměrně tvrdě. Absolutní hodnota věci však stanovena zákonem není.

U této sankce není upraveno žádné zvláštní ustanovení pro mladistvé pachatele, takže se bude postupovat obdobně jako u zletilých pachatelů. Dle mého názoru se ve většině případů bude jednat o věc přestupkem nabytou, např. nalezení věci, kterou by mladistvý měl odevzdat, avšak neudělal to a využívá ji jako vlastní.

4.2.5 Zákaz pobytu

Tato sankce byla zavedena do zákona novelou č. 494/2012 Sb., s účinností od 15. 1. 2013. Smyslem zákazu pobytu je zabránit pachateli znovu spáchat přestupek v obci nebo její části, kde již přestupek spáchal. Jelikož se jedná o opravdu mimořádný zásah do svobody pachatele, jsou zde stanoveny přesné podmínky, za kterých lze sankci

³³ JEMELKA, Luboš. VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkovém řízení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 534 s. ISBN 978-80-7400-355-4. s. 86

uložit.³⁴ Jedná se například o dobu trvání, dále je nutná podmínka úmyslného spáchání přestupku. Další podmínkou je to, že pachatel byl v posledním roce uznán vinným ze spáchání přestupku na území stejné obce a také, že zákaz se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, ve kterém má pachatel trvalý pobyt.

Je zde však omezení, a to, že mladistvému pachateli není možné za spáchaný přestupek sankci zákazu pobytu uložit. Jedná se tedy výhradně o sankci pro zletilé pachatele.

4.3 Ochranná opatření

Přestupkové právo vedle sankcí používá k dosažení svého účelu také ochranná opatření. Tato opatření jsou upravena v přestupkovém zákoně § 16 až § 18 a jsou to omezující opatření a zabránění věci. Na rozdíl od správních sankcí, jejichž účelem je pachatelova újma, ať už majetková či morální, je hlavním smyslem ochranných opatření preventivní funkce. Účelem je odstranění nebo omezení dalšího porušení zájmů chráněných zákonem o přestupcích. Proto tedy nejsou ochranná opatření řazena mezi sankce, jelikož případná újma, která vznikne pachateli uložením opatření, není účelem, ale pouze vedlejším účinkem.

Při ukládání ochranných opatření mladistvým pachatelům přestupkový zákon nestanovuje žádné omezení, takže se užití obecná ustanovení. Je však samozřejmě nutné zohlednit osobu pachatele s péčí, jež jim má být věnována.

4.3.1 Omezující opatření

Účelem omezujícího opatření je zamezení pachateli přestupku opakovat další porušování zájmů společnosti. Přestupkový zákon v § 17 stanoví, že omezující opatření je omezení, které spočívá v zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa a místnosti, v nichž se podávají alkoholické nápoje nebo se konají tělovýchovné, sportovní nebo kulturní podniky. Přestupkový zákon nevymezuje pojem veřejně přístupné místo, nicméně můžeme jej nalézt v odborné literatuře: „*Veřejně přístupnými místy se rozumějí taková, která jsou obecně přístupná komukoli, byť jen po určité*

³⁴ Předpis č. 494/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Část první, čl. 1.

*dobu. Zákaz se vztahuje pouze na provozní dobu takového místa či místnosti.*³⁵ V rozhodnutí musí být přesně určeno, která konkrétní místa nesmí pachatel přestupku navštěvovat, např. které restaurace nebo sportovní stadiony. Místo musí být vymezeno dostatečně konkrétně tak, aby nemohlo dojít k záměně.

Omezující opatření však není možné uložit za všechny přestupky. Přestupkový zákon přímo stanoví, kdy je možné opatření uložit. Jedná se o přestupky spáchané na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, přestupky proti veřejnému pořádku nebo přestupky proti občanskému soužití. Pokud správní orgán rozhodne o uložení omezujícího opatření, musí být vždy uloženo spolu s jinou sankcí, nejčastěji to bývá s pokutou a nejdéle na dobu jednoho roku. Podmíněné upuštění od zbytku výkonu opatření nepřichází v úvahu.³⁶ Při ukládání opatření je také správní orgán povinen přihlídnout k závažnosti přestupku, jeho následkům i okolnostem, za nichž byl spáchán a celkově k pohnutkám a osobě pachatele, aby bylo opatření přiměřené.

Mladistvému pachateli lze uložением omezujícího opatření zabránit vstupu na místa, kde se již v minulosti dopustil přestupku. Může to být sice považováno za opravdu významný zásah do práv mladistvého, avšak já omezující opatření shledávám jako účinný prostředek pro zabránění recidivy. Pokud si vezmeme jako příklad třeba konání sportovní akce, na takových akcích je výtržnictví mládeže vcelku běžné a pokud by mladistvému za spáchaný přestupek hrozila např. pouze samotná pokuta, tak ještě v případě, že není sám výdělečně činný, jej to nijak neomezí. Pokutu zaplatí rodiče a on může ve svém jednání pokračovat s vědomím, že se nic nestalo. Pokud mu ale k pokutě bude uděleno zároveň omezující opatření zákazu vstupu na daný sportovní stadion, to už rozhodně osobně pocítí. Přece jen bude omezen na svém koníčku či styku s přáteli a myslím si, že to může mít zajisté jiný účinek do budoucna.

4.3.2 Zabrání věci

Obdobně jako u sankce propadnutí věci je opatření zabrání věci uloženo z důvodu, aby bylo zabráněno opakovanému použití věci ke spáchání přestupku nebo aby byl pachateli odejmut prospěch ze spáchaného přestupku. Jedná se tedy také o případy, kdy byla věc ke spáchání jednání vykazujícího znaky přestupku užita nebo byla

³⁵ MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 180 s. ISBN 978-80-7400-357-8. s. 88

³⁶ Tamtéž s. 88

takovým jednáním získána.³⁷ Rozhodnutí o zabránění věci je možné tehdy, pokud nebyla uložena sankce propadnutí věci (především proto, že by to z právních důvodů nebylo možné), a také vyžaduje-li to bezpečnost osob či majetku.

Předpokladem také je, že věc náleží pachateli, kterého nelze za přestupek stíhat nebo mu nenáleží zčásti či zcela. Může se jednat tedy o případy, kdy s věcí nakládá osoba mladší patnácti let, která není za přestupek odpovědná z důvodu nedovršení požadované hranice věku. Také může jít o případ, kdy přestupek spáchal mladistvý, u kterého byla prokázána existence duševní poruchy v době spáchání přestupku či v neposlední řadě, také případ, kdy mladistvý není výlučným vlastníkem věci a jedná se zde o spoluvlastnictví.

Je-li hodnota věci v nápadném nepoměru k povaze přestupku, není možné toto opatření uložit. *„Při ukládání tohoto ochranného opatření musí správní orgán vzít v úvahu všechny možné okolnosti konkrétního případu tak, aby ochranné opatření splnilo svůj účel.“*³⁸ Vlastníkem zabrané věci se stává stát.

³⁷ MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 180 s. ISBN 978-80-7400-357-8. s. 88-89

³⁸ JEMELKA, Luboš. VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkovém řízení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 534 s. ISBN 978-80-7400-355-4. s. 100

5. Procesněprávní specifika

V předchozí kapitole jsme si vymezili zásady správního trestání z hlediska práva hmotného a také jaké sankce, které může správní orgán uložit. Aby mohlo dojít k uložení správní sankce nebo ochranného opatření, je třeba správní delikt projednat. Projednávání správních deliktů zajišťuje správní řízení. Vzhledem k tomu, že mladiství pachatelé se dopouštějí převážně přestupků, bude se zde jednat o přestupkové řízení, které je zvláštním druhem správního řízení. Přestupkový zákon upravuje řízení o přestupcích ve zvláštní části zákona. Ustanovení § 51 přestupkového zákona uvádí, že není-li v tomto nebo jiném zákoně stanoveno jinak, vztahují se na řízení o přestupcích obecné předpisy o správním řízení. Správní řád je tedy ve vztahu k zákonu o přestupcích subsidiárním právním předpisem a zákon o přestupcích je ve vztahu ke správnímu řádu speciálním právním předpisem.³⁹

Vzhledem ke zvláštní péči, která má být věnována mladistvým pachatelům, upravuje přestupkový zákon také speciální podmínky pro řízení o přestupku. Na mladistvého se vztahují zásady, které jsem již zmínila v předchozí kapitole, a které by měl správní orgán dodržovat, ale jsou zde také zásady procesního charakteru, kterým se budu věnovat v této kapitole.

Projednání přestupku probíhá před věcně a místně příslušnými správními orgány, kterými jsou obecní úřady, zvláštní orgány obcí nebo jiné správní orgány určené zvláštním zákonem. Obce mohou k projednávání přestupků fakultativně zřídit komisi a přestupkový zákon stanoví složení a způsob rozhodování této komise.⁴⁰

Co se týče komise, nejsou na její členy kladeny žádné speciální požadavky ohledně projednávání přestupků spáchaných mladistvými pachateli. Již v předchozí kapitole jsem zmínila dokumenty, které zajišťují speciální péči mladistvým, a vezmu-li si znovu Doporučení výboru ministrů, zde je zakotven požadavek na to, aby osoby pracující s mladistvými pachateli byly dostatečně proškolené. Vzhledem k tomu, že s účinností ZSVM došlo i zde k zakotvení zásady na proškolení a zvláštní průpravu pracovníků působících s mladistvými pachateli, jako jsou soudci, státní zástupci i

³⁹ ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7. s. 135

⁴⁰ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 792 s. ISBN 978-80-7179-254-3. s. 437

příslušníci policejních orgánů, myslím si, že ve správním právu nebo přímo v právu přestupkovém by výběr osob i komise obecně měl být prováděn důkladněji.

5.1 Procesní způsobilost mladistvého v řízení o přestupcích

Vzhledem k tomu, že přestupkový zákon nijak zvlášť nedefinuje procesní způsobilost mladistvého v řízení o přestupcích, je nutné vycházet z ustanovení § 5. Za mladistvého je považována osoba, která již dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Tímto přestupkový zákon stanovuje absolutní odpovědnost mladistvého pachatele. Pro účely přestupkového řízení je tedy mladistvý procesně odpovědný dovršením patnáctého roku svého věku.

Jasně se k dané situaci vyjádřil svým rozsudkem Nejvyšší správní soud, kdy uvádí, že pokud spáchala čin osoba přičetná, je dle přestupkového zákona za něj odpovědná. A pokud zákon mladistvému přičítá plnou odpovědnost za své chování, je nutné vycházet z toho, že tato osoba je i plně procesně způsobilá v přestupkovém řízení.⁴¹

5.2 Požadavek rychlosti řízení a ústního jednání

V přestupkovém zákoně zásadu rychlosti řízení nenajdeme, avšak v ZSVM zakotvena je a myslím si, že pro mladistvé pachatele je podstatná. Je zde uvedeno, že nestanoví-li tento zákon jinak, má mladistvý právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě. Domnívám se, že tato zásada by mohla být zakotvena i do správního práva, jelikož zdlouhavé jednání o přestupku může velmi negativně působit na osobu mladistvého pachatele.

Co se ústního projednání přestupku týče, to najdeme přímo v přestupkovém zákoně v ustanovení § 74. Ve druhém odstavci je stanoveno, že je-li z přestupku obviněný mladistvý, vyrozumí správní orgán o nařízeném ústním jednání též zákonného zástupce mladistvého a OSPOD. Doručení tohoto vyrozumění by mělo být doloženo, jelikož bez OSPOD by se jednání nemělo konat. Tím se sleduje zájem právní ochrany mladistvých.⁴² V řízení o přestupku je nutné, aby se jej mladistvý účastnil a aby mu tím

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. ledna 2010, sp. Zn. 5 As 65/2009

⁴² ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7. s. 162

mohl být zajištěn zvláštní přístup. Vzhledem k tomuto požadavku můžeme vyloučit projednání přestupku mladistvého v příkazním řízení, jelikož to probíhá bez účasti obviněného.

5.3 Ochrana soukromí mladistvého

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže klade velký důraz na zabránění vzniku škodlivých zásahů do života mladistvého. V ustanovení § 5 tohoto zákona je upravena zásada ochrany soukromí a zásada presumpce neviny. Je zde zakotven požadavek ochrany soukromí po celou dobu řízení, jelikož nepřiměřené zveřejnění informací by mohlo vést k poškození pověsti mladistvého, a to by mohlo výrazně ovlivnit jeho budoucí vývoj. Může se totiž stát, že pokud by informace byly zveřejněny ještě před tím, než by byl vůbec vydán rozsudek, mohl by mít mladistvý do budoucna problémy se začleněním do kolektivu, s hledáním práce a celkově by se mohl dostat na okraj společnosti.

Hlavní líčení a veřejné zasedání je neveřejné. Jedná se o zákonnou výjimku ze zásady veřejnosti.⁴³ Právo na veřejné projednání je totiž právem účastníka řízení, a nikoliv soudu, je tedy pouze na mladistvém pachateli, zda navrhne veřejnost hlavního líčení či nikoli.

Dokud tedy není řízení skončeno, správní orgány mohou zveřejnit pouze takové informace, kterými nebude ohrožena osobnost mladistvého. Rozsudek je vyhlášen veřejně, ale údaje, které by vedly k identifikaci mladistvého, je zakázáno zveřejnit. Jedinou výjimkou z této zásady je zveřejnění odsuzujícího rozsudku. V případě, že by uveřejnění identifikačních údajů bylo potřebné z hlediska ochrany společnosti, je možné tyto údaje zveřejnit.⁴⁴

Osobně považuji tuto zásadu za jednu z nejpřínosnějších, jelikož zde je opravdu zajištěn požadavek zvláštní péče mladistvému. Ochrana soukromí je zvláště důležitá,

⁴³ JELÍNEK, Jiří; MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1. 9. 2004.* 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5. s. 11

⁴⁴ HERCZEG, Jiří. *Veřejnost a řízení proti mladistvým. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu, 1. část* [Systém ASPI] TP. - Trestní právo [cit. 2015-09-22] Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

pokud mladistvý není uznán vinným z přestupku. V případě, že již při řízení by byl médií identifikován, mělo by to na jeho další vývoj velký dopad. Z psychologického hlediska by to byla opravdu velká zátěž a mnohdy by takový pachatel mohl „sklouznout“ k opakovanému protiprávnímu jednání, jelikož už tak by jej společnost považovala za viníka. Přestupkový zákon o ochraně soukromí mladistvého nehovoří, ale myslím si, že by to mohlo být podnětem k novelizaci zákona.

5.4 Blokové řízení

Blokové řízení je zvláštním zkráceným druhem řízení o přestupku. Vyznačuje se svojí neformálností, rychlostí postihu a také hospodárností. K blokovému řízení je možné přistoupit v případě, že přestupek je spolehlivě zjištěn, nestačí pouhá domluva a že jeho pachatel je svolný k projednání přestupku v blokovém řízení. Zde jsou však také stanoveny kritéria, že správní orgán musí přihlídnout k závažnosti činu, následkům pro společnost a pohnutkám a osobě pachatele.

Jako jedinou sankci je možné uložit pokutu. Tím, že pachatel svoluje k blokovému řízení, souhlasí tím také se zaplacením blokové pokuty.⁴⁵ Pokud by ji zaplatit nechtěl, nejednalo by se o blokové řízení a přestupek by se musel projednat v klasickém přestupkovém řízení.

V blokovém řízení je možné projednat přestupek mladistvého, jsou zde však zákonem daná určitá specifika. Mladistvému pachateli není možné uložit pokutu vyšší než 500 Kč. Pouze v případě, kdy přestupkový nebo jiný zákon připouští za spáchaný přestupek uložení pokuty vyšší než 1000 Kč, je možné mladistvému uložit blokovou pokutu až do výše 1000 Kč.

Dle mého názoru je blokové řízení pro mladistvé pachatele výhodné řešení. Pokud lze vyřešit přestupek blokovou pokutou, je to hlavně v zájmu pachatele, jelikož jde opravdu o rychlé vyřízení. Myslím si, že většina mladistvých pachatelů se k činu přizná a pokud tedy souhlasí s pokutou, je zcela zbytečné zahajovat klasické přestupkové řízení.

⁴⁵ ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7. s. 181

6. Osobnost pachatele z hlediska psychologie

V zákonech, které upravují správní delikty, nemá pojem „pachatel“ svoji zákonnou definici. Obecně pachatelem rozumíme toho, kdo svým jednáním naplnil skutkové podstaty správního deliktu. Pachatelem může být fyzická osoba, která svým jednáním uskutečnila všechny znaky správního deliktu a zároveň musí být deliktně způsobilá.⁴⁶ Jak jsem již výše uvedla, za mladistvého pachatele označujeme osobu, která již dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.

Mladistvým pachatelem je tedy fyzická osoba starší patnácti let, která je schopna ovládnout své jednání a posoudit jeho následky a naplnila všechny znaky správního deliktu.

Mladistvými delikventy a celkově kriminalitou mladistvých se zabývá a zkoumá ji řada vědních oborů, mezi které patří psychiatrie, patopsychologie, psychopatologie, psychologie, sociologie a další. Já se však dále zaměřím na zkoumání osobnosti mladistvého pachatele z hlediska psychiatrie a psychologie.

„Psychologie osobnosti se zabývá popisem a výkladem psychických charakteristik a zvláštnostmi jedinců, kteří již spáchali trestný čin. Zabývá se zejména otázkami, jaké duševní pochody a vlastnosti předcházejí trestné činnosti.“⁴⁷ Myslím si, že každého jedince může napadnout, zda se pachatelé trestného činu nebo jiného správního deliktu nějakým zásadním způsobem liší od lidí, kteří se žádného protiprávního jednání nedopustili. V průběhu 20. století se sice objevovaly názory, že se zločinci odlišují a dokonce velmi výrazným způsobem, nicméně od těchto teorií se již upustilo.

Poruchy chování a kriminalitu mladistvých označujeme juvenilní delikvencí. Není to psychologický pojem, ale přímo právní pojem. Charakteristikou pro toto období je dokončený rozumový vývoj, tj. rozumová, pohlavní dospělost a sociální nedospělost. Tato nedospělost je dána především nedostatkem vlastních zkušeností. Proto je velmi důležitý pro další vývoj mladistvého jeho vzor a také vliv prostředí.⁴⁸ Celkově na formování mladistvého a jeho názory má výrazný vliv identifikace se vzorem. Za vzory

⁴⁶ PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 420. s. ISBN 978-80-7400-456-8. s. 265-267

⁴⁷ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2013, 296 s. ISBN 978-80-247-4580-0. s. 115

⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3. s. 29

by bylo vhodné považovat např. rodiče, učitele apod. Obecně však můžeme hovořit o vlivu prostředí.

V první řadě jde dle mého názoru hlavně o vliv televize a internetu, které formují názory a chování mladistvého. Musím říct, že drtivé množství pořadů v hlavním vysílacím čase obsahuje násilí, takže někdy by hvězdičku s označením „nevhodné pro děti a mladistvé“ měli mít také. Na internetu se také denně setkáváme s vtípkami a videi, které jsou nevhodné, třeba až brutální. Také počítačové hry stojí za zmínku. Jistě, existují i různé strategické a logické hry, ale když se zaměřím na mužské pohlaví v daném věku, tak nejzajímavější jsou pro ně střílečky, války a různé závodění. Záleží tedy na každém jednotlivci, jak si tyto informace zpracuje.

V tomto věku se také mladiství sdružují v různé party, kde je nastaven určitý vzorec chování a jedinec, chce-li být součástí, se musí přizpůsobit. Takže je dost možné, že i v případě, že mladistvý do teď nevykazoval žádné problémy v chování, tlak jeho přátel a okolí jej k tomu donutí. Spáchání protiprávního jednání se může stát i jakýmsi přijímacím rituálem do dané party. Mezi nejčastější projevy protiprávního jednání v takovémto případě patří násilí proti jednotlivci, alkoholismus a záškoláctví. „*Mladý člověk se cítí roven bohům, plný jistoty, kterou velice často zakrývá svoji nejistotu.*“⁴⁹ Je pak velice těžké, vymanit jedince z takové party. Jedná se o sociální faktor.

Právě výskyt různých kriminálních vzorců v etapách života je zkoumán vývojovou kriminologií. Shrneme-li všechny pohledy na kriminalitu, je jasné, že ji není možné posuzovat pouze z jediného hlediska. Hovoříme zde právě o určitých faktorech ovlivňujících psychiku a chování mladistvého. První, již zmíněný, je sociální faktor. Dále rozdělujeme ještě faktor biologický a psychický.

Mezi biologické faktory řadíme pohlaví, věk a vrozené dispozice k určitému jednání. Jsou to dispozice, které jsou dány geneticky. Co se týče pohlaví, jak uvádí Matoušek ve své publikaci: „*Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti.*“⁵⁰ Byly zde teorie, že větší míra mužské agrese je způsobena hormonem testosteronem, avšak podle posledních výzkumů se odborníci snaží tyto teorie vyvrátit. Nicméně pravdou je, že ať

⁴⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3. s. 29

⁵⁰ MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X. s. 33

se podíváme na jakékoli policejní statistiky, nebo i jen obecně na mediální kauzy, převážná většina pachatelů jsou muži.

Posledním faktorem je faktor psychický. Můžeme se setkat s delikventy, kteří jsou nadprůměrně inteligentní, nicméně častěji se protiprávního jednání dopouští osoby s nižší rozumovou schopností a také osoby s různými poruchami osobnosti.

Na základě těchto faktorů a dalších studií můžeme díky vývojové kriminologii mladistvé pachatele rozdělit do dvou skupin, a to na chronické pachatele a mladistvé delikventy.

Chronickým pachatelem je osoba, pro kterou je typické nezvladatelné chování už od velmi raného věku. Ke konfrontaci se zákonem zpravidla dochází už mezi 6. – 12. rokem. V tomto případě se chování jedince s rostoucím věkem stupňuje a stává se agresivnější. U chronického pachatele proto přechází kriminální jednání i do dospělosti.

Oproti tomu u mladistvých pachatelů v dětství nebývají pozorovány výkyvy v chování. Jak můžeme odvodit z názvu „mladistvý“, k problémům dochází převážně ve věku 12 – 15 let. U mladistvých delikventů se setkáváme pouze s příležitostným pácháním protiprávních činů. Většinou se jedná o určitý způsob vzdoru rodině, a takovéto chování pak zcela vymizí po 21. roce. To následně vede opět k zařazení do nekriminální společnosti, je však podstatné zmínit, že výběr správně zvolené přiměřené sankce či opatření může nápravu urychlit a výrazně jí napomoci.⁵¹ U mladistvého delikventa je důležité sledovat faktory, které mohou mít za následek zvýšenou pravděpodobnost kriminálního chování a těmto faktorům předejít. Jde-li například o sociální faktor, tak včasná reakce na ovlivnění mladistvého může zcela předejít páchání protiprávní činnosti.

⁵¹ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2013, 296 s. ISBN 978-80-247-4580-0. s. 114

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 80-86473-86-4. s. 77

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na trestání mladistvých pachatelů za správní delikty. Hlavním účelem bylo objasnit a zpracovat problematiku správněprávní odpovědnosti mladistvých ve srovnání s trestním právem, a také zhodnocení aktuální právní úpravy správního trestání.

Již v úvodu jsem nastínila, že správní odpovědnost mladistvých pachatelů není v zákonech dostatečně kodifikována. Na základě zpracování právních předpisů a odborné literatury jsem se v tomto názoru utvrdila. Jediným zákonem, který upravuje správní trestání mladistvých pachatelů za jimi spáchané delikty je přestupkový zákon, a to jen zvláštním ustanovením o mladistvých. V tomto spatřuji hlavní nedostatek, protože v porovnání s trestní úpravou, kde je přístup k mladistvým upraven speciálním zákonem, je opravdu ustanovení přestupkového zákona až příliš stručné. Ve zvláštním ustanovení jsou dány limity sankcí, délka trestu a také zmínka o přihlédnutí ke zvláštní péči mládeže. V dalších ustanoveních jsou mladiství zmíněni jen velmi málo. K analogii by se mělo uchýlovat pouze výjimečně, proto si myslím, že by bylo vhodné, aby zákonodárce komplexně zpracoval a ucelil právní úpravu týkající se páchaní přestupků mladistvými pachateli. Předpis by mohl být speciálním zákonem ve vztahu k přestupkovému zákonu nebo ve zvláštní části přestupkového zákona.

Za nedostatečné považuji ukládání sankcí. Nejčastěji ukládanou sankcí je pokuta a jak jsem již výše uvedla, nemyslím si, že pro mladistvého pachatele je zcela vhodná. Pokuta je vhodná ve chvíli, kdy je mladistvý sám výdělečně činný a pokutu tedy zaplatí ze svých vlastních prostředků. V ZSVM je tato podmínka stanovena a dle mého názoru je na správném místě. Pokud za mladistvého totiž budou pokutu hradit rodiče, nevidím v tom žádný sankční ani výchovný účel. Novela přestupkového zákona č. 204/2015 Sb. účinná od 1. 10. 2016 není, co se mladistvých pachatelů týká, nijak výrazně odlišná. Pro mladistvé pachatele se zde mění horní výše pokuty, kdy ji zákonodárce zvedl na maximální částku 5000 Kč v klasickém řízení a maximálně 2500 Kč v blokovém řízení. To osobně vítám jako pozitivní změnu, avšak za předpokladu, že ji mladistvý bude hradit sám, což bohužel zatím stále nijak upraveno není.

Při vymezení zásad jsem se občas také k analogii uchýlila. Myslím, že by měl přestupkový zákon alespoň určité zásady a principy pro mladistvé stanovit, jelikož už z LPS vyplývá, že je přihlíženo ke zvláštní péči a ochraně, ale tu přestupkový zákon

nespecifikuje. Za stěžejní já osobně vnímám zásadu ochrany soukromí. Pro mladistvého je opravdu velmi důležité, aby se po projednání přestupku zařadil zpět do nekriminální společnosti. Pokud by došlo k příliš brzkému zveřejnění informací, bylo by pro mladistvého začlenění do společnosti těžší a v krajním případě by se mohlo stát, že by mu nic jiného nezbylo než pokračovat v kriminální činnosti dále.

Poslední zásadní připomínkou k současné právní úpravě je nulový požadavek specializace na pracovníky správního orgánu s mladistvými pachateli. Tento požadavek je zakotven přímo v mezinárodních dokumentech, které upravují podmínky řízení s mladistvými. Je také upraven v ZSVM. Vybraní pracovníci pro jednání s mladistvými jsou pravidelně školeni, cvičeni, měli by být empatičtí, aby co nejvíce pomohli možnosti nápravy mladistvého. Přesně ví, jak s ním jednat, mohou pomoci rozlišit chronického pachatele od mladistvého delikventa, takže alespoň základní znalosti z psychologie by byly vítány.

Nejde však pouze o zákony a právní předpisy. Bohužel ani v odborné literatuře není tomuto tématu věnována téměř žádná pozornost. Na rozdíl od trestní odpovědnosti mladistvých, které je věnováno spousta publikací, článků a hlavně samotný ZSVM. Ve srovnání s přestupkovým zákonem předkládá tento speciální zákon ucelenou právní úpravu postavení mladistvého pachatele jak z hlediska hmotného, tak i procesního. Nemyslím si, že v nejbližší době by se mohlo stát, že zákonodárce bude této problematice věnovat takový prostor, jaký by se mu zasloužilo, ale rozhodně by to bylo přínosné.

Seznam použité literatury a zdrojů

Monografie

1. BOHADLO, David. POTĚŠIL, Lukáš. POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. 206 s. ISBN 978-80-7400-413-1.
2. ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-508-7.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 80-86473-86-4.
4. HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. 792 s. ISBN 978-80-7179-254-3.
5. JELÍNEK, Jiří; MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1. 9. 2004*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5.
6. JEMELKA, Luboš. VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkovém řízení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 534 s. ISBN 978-80-7400-355-4.
7. MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 180 s. ISBN 978-80-7400-357-8.
8. MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
9. MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2013, 296 s. ISBN 978-80-247-4580-0.
10. PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 420 s. ISBN 978-80-7400-456-8.
11. PRŮCHA, Petr. *Správně právní odpovědnost se zaměřením na problematiku stíhání přestupků*. 1. vydání. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1988.
12. PRŮCHA. Petr. *Správní právo obecná část*. 8. doplněné a aktualizované vydání. Brno-Plzeň: Doplněk a Aleš Čeněk, 2012, 427 s. ISBN 978-80-7239-281-0

13. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3.

Odborné články

1. HERCZEG, Jiří. *Veřejnost a řízení proti mladistvým*. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu, 1. část [Systém ASPI] TP. - Trestní právo [cit. 2015-09-22] Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
2. KOLÁŘOVÁ, Alena; MACHUTA, Jan: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu Policie ČR Krajského ředitelství hl.m. Prahy*. [Systém ASPI] StZ. - Státní zastupitelství [cit. 2015-09-22]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
3. MATES, Pavel. Analogie ve správním právu trestním. *Jurisprudence*, 2011, roč. 20, č. 6.
4. VÁLKOVÁ, Helena. 15-14-15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 15.
5. ZEŽULOVÁ, Jana. Několik poznámek k výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže.“ *Státní zastupitelství*, 2011, roč. 9, č. 1-2.

Internetové zdroje

1. COUNCIL OF EUROPE. *Recommendation CM/Rec (2008)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures*. [online]. wcd.coe.int, 5. 12. 2008. [cit. dne 16.08.2015]. Dostupné na: <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1367113&Site=CM>>.
2. POKORNÁ, Jarmila. *Sankce a výkonné orgány obchodních společností*. law.muni.cz [online]. Publikováno v Brně, 2009 [citováno 23.8. 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/omezenost_sankci/Pokorna_Jarmila_1232_.pdf
3. VÁLKOVÁ, Helena; HULMÁKOVÁ, Jana. *Odborníci: Hranici trestní odpovědnosti není nutné snižovat*. idnes.cz [online]. Publikováno 7. 10. 2008 [cit. 16. 8. 2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odbornici-hranici-trestni-odpovednosti-neni-nutne-snizovat-prt-/zpr_archiv.aspx?c=A081003_114748_kavarna_bos

Judikatura

1. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13.srpna.2008 sp. Zn. 9 As 7/2008 – 77
2. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.února 2011, sp. zn. 8 As 82/2010.

3. Rozsudek nejvyššího správního soudu ze dne 13. prosince 2004, 7 As 43/2004-51
4. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 6 As 65/2004
5. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. ledna 2010, sp. Zn. 5 As 65/2009
6. Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 20.4.2010, sp. Zn. 1 As 9/2008 - 133

Právní předpisy

1. Předpis č. 494/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Část první, čl. 1
2. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 19
5. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů